

TARIX DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Salixodjayev Rashid Akbarovich

Toshkent viloyati O'rta chirchiq tumani 15-maktab tarix o'qituvchisi.

solixojaevrashid@gmail.com +998 93 648 84 33

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23593758>

Annotatsiya. Mazkur tezisda tarix darslarida interfaol metodlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari, ularning o'quvchilarning tarixiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlarni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning samarali yo'llari hamda ularning o'quvchilar faolligini oshirishdagi o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tarix ta'limi, interfaol metodlar, didaktik imkoniyatlar, tarixiy tafakkur, mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil, hamkorlikda o'qitish, ta'lim samaradorligi.

Аннотация. В тезисе рассматриваются дидактические возможности использования интерактивных методов на уроках истории и их значение для повышения эффективности образовательного процесса.

Раскрывается роль интерактивных методов в развитии исторического мышления, самостоятельного и критического мышления, аналитических способностей, навыков формулирования выводов и совместной деятельности учащихся. Анализируются возможности применения таких методов, как «Мозговой штурм», «Кластер», «Историческая дискуссия», «Линия времени» и «Историческая ролевая игра».

Представлены рекомендации по целенаправленному использованию интерактивных методов для повышения активности учащихся на уроках, углубления усвоения исторических знаний и формирования умений самостоятельно анализировать исторические события и процессы.

Ключевые слова: историческое образование, интерактивные методы, дидактические возможности, историческое мышление, самостоятельное мышление, критический анализ, совместное обучение, эффективность образования.

Abstract. This thesis examines the didactic potential of using interactive methods in history lessons and their significance in improving the effectiveness of the educational process. It highlights the role of interactive teaching methods in developing students' historical thinking, independent and critical thinking, analytical skills, ability to draw conclusions, and collaborative learning skills.

The study explores the application of methods such as brainstorming, clustering, historical debate, timelines, and historical role-playing. Recommendations are provided for the purposeful integration of interactive methods to increase student engagement, deepen the understanding of historical knowledge, and develop students' ability to independently analyze historical events and processes.

Keywords: history education, interactive methods, didactic potential, historical thinking, independent thinking, critical analysis, collaborative learning, educational effectiveness.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish hamda egallangan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Chunki tarix fani o'quvchilarga nafaqat o'tmishda sodir bo'lgan voqea-hodisalar haqida bilim beradi, balki ularning dunyoqarashi, tarixiy xotirasi, fuqarolik pozitsiyasi va tahliliy fikrlash qobiliyatini ham shakllantiradi. An'anaviy ta'limda o'qituvchi asosiy axborot manbai sifatida namoyon bo'lsa, interfaol ta'limda o'quvchi bilimlarni faol o'zlashtiruvchi, muammoli vaziyatlarni tahlil qiluvchi va o'z fikrini asoslab beruvchi subyektga aylanadi. Shu sababli tarix darslarida interfaol metodlardan foydalanish ta'limning didaktik imkoniyatlarini kengaytirish va o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Interfaol metodlar - o'qituvchi va o'quvchilar, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro hamkorligiga asoslangan ta'lim usullari hisoblanadi. Ushbu metodlar o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga, o'z fikrlarini erkin bayon qilishga, boshqalarning qarashlarini tinglashga va dalillar asosida xulosa chiqarishga undaydi. Tarix darslarida interfaol metodlardan foydalanishning bir qator didaktik imkoniyatlari mavjud. Birinchidan, ular o'quvchilarning tarixiy bilimlarini chuqurlashtiradi. Tarixiy manbalar, xaritalar, hujjatlar va tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish orqali o'quvchilar voqea-hodisalarning kelib chiqish sabablari, rivojlanish jarayoni va oqibatlarini anglaydilar. Ikkinchidan, interfaol metodlar o'quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Tarixiy voqealarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish, tarixiy shaxslar faoliyatiga baho berish va muammoli savollarga javob topish jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini dalillar bilan asoslashga o'rganadilar. Uchinchidan, mazkur metodlar hamkorlikda ishlash va muloqot madaniyatini shakllantiradi. Guruhli topshiriqlar, munozaralar va loyihalar o'quvchilarning o'zaro fikr almashishi, vazifalarni taqsimlashi hamda umumiy xulosaga kelishiga imkon yaratadi. To'rtinchidan, interfaol metodlar ta'lim jarayonini qiziqarli va mazmunli tashkil etishga yordam beradi. Tarixiy xaritalar, vaqt chiziqlari, rolli o'yinlar va muammoli vaziyatlardan foydalanish o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda tarixiy ma'lumotlarni yaxshiroq eslab qolishiga ko'maklashadi.

Tarix darslarida quyidagi interfaol metodlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

“Aqliy hujum” metodi. Yangi mavzuni boshlashda o'quvchilarning mavjud bilimlarini aniqlash, ularni muammoli savollar ustida fikrlashga undash uchun qo'llaniladi. Masalan, “Amir Temur davlatining kuchayishiga qanday omillar ta'sir ko'rsatgan?” degan savol asosida o'quvchilar o'z fikrlarini bildiradilar.

“Klaster” metodi. Muayyan tarixiy mavzuga oid tushuncha va ma'lumotlarni o'zaro bog'liq holda tizimlashtirish imkonini beradi. Masalan, “Buyuk ipak yo'li” mavzusida savdo, hunarmandchilik, madaniy aloqalar va shaharlar rivoji kabi tushunchalar o'zaro bog'lanadi.

“Tarixiy munozara” metodi. Tarixiy voqea va jarayonlarni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish, dalillarni solishtirish va asoslangan xulosa chiqarishga xizmat qiladi. Bunda o'qituvchi tarixiy manbalarga tayanishni va fikrlarni xolis baholashni talab etadi.

“Vaqt chizig‘i” metodi. Tarixiy voqealarni xronologik ketma-ketlikda joylashtirish, ularning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash va tarixiy davrlar haqida yaxlit tasavvur hosil qilishda samarali hisoblanadi.

“Tarixiy rolli o‘yin” metodi. O‘quvchilarga tarixiy shaxslar yoki muayyan davr vakillari nuqtayi nazaridan vaziyatni o‘rganish imkonini beradi. Ushbu metod tarixiy muhitni anglash, muloqot qilish va dalillar asosida fikr bildirish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Interfaol metodlarning samaradorligi ularni dars maqsadi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlari va mavzu mazmuniga muvofiq tanlashga bog‘liq. O‘qituvchi darsni rejalashtirishda metodning maqsadini, bajariladigan topshiriqlarni, ajratiladigan vaqtni va baholash mezonlarini oldindan belgilashi lozim. Shuningdek, o‘quvchilarning faol ishtirokini ta‘minlash bilan birga tarixiy ma‘lumotlarning ilmiy aniqligi va xolisligini saqlash muhimdir. Masalan, “Jadidchilik harakati va uning tarixiy ahamiyati” mavzusini o‘rganishda guruhli ishlash, tarixiy manbalarni tahlil qilish va munozara metodlarini birgalikda qo‘llash mumkin. Birinchi guruh jadidchilik harakatining vujudga kelish sabablarini, ikkinchi guruh uning ma‘rifiy faoliyatini, uchinchi guruh esa jamiyat taraqqiyotiga ta‘sirini o‘rganadi. Yakunda guruhlar o‘z xulosalarini taqdim etib, umumiy muhokamada ishtirok etadilar. Bunday yondashuv mavzuni chuqur o‘zlashtirish va tarixiy dalillar asosida fikrlashga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tarix darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning bilim olish faoliyatini faollashtirish, tarixiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishning muhim didaktik vositasidir. Ushbu metodlar o‘quvchilarni tayyor ma‘lumotlarni qabul qiluvchi emas, balki tarixiy bilimlarni izlovchi, tahlil qiluvchi va xulosalovchi faol ishtirokchiga aylantiradi. Interfaol metodlardan maqsadli va tizimli foydalanish tarix fanini o‘qitish samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning tarixiy merosga hurmatini kuchaytirish hamda ularda ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga yordam beradi. Shu bois tarix o‘qituvchilari zamonaviy pedagogik yondashuvlarni muntazam takomillashtirib borishlari va dars jarayonida o‘quvchilarning faol ishtirokiga asoslangan ta‘lim muhitini yaratishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. Azizxo‘jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. — Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. *Ta‘limda innovatsion texnologiyalar*. — Toshkent.
4. Saidahmedov N. *Yangi pedagogik texnologiyalar*. — Toshkent.
5. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari uchun tarix fanidan amaldagi darsliklar va metodik qo‘llanmalar.